

Св. Григорий Богослов (Назиански), архиепископ Константинополски

Църковни песнопения

Тропар, глас 1

*Пастирската свирка на твоето богословие,
когато се разгласяше и се предаваха от тебе добри наставления,
тъй като излизаха от глъбините на духа, победиха тръбите на риторите:
но моли Христа Бога, отче Григорий, да се спасят нашите души.*

Кондак, глас 3

*С твоя богословски език като си разрушил риторските козни, славне,
с одеждата на Православието, свихе изтъкана, си украсил Църквата,
която, като си понесъл, с нас, твоите чада, зове:
радвай се, отче прекрасний ум на богословието.*

Житие на светия наш отец Григорий Богослов, патриарх Константинополски

Св. Григорий Богослов. Стенопис от църквата Хора в Цариград Свети Григорий, св. Василий Велики и брат му св. Григорий Нисийски образуват тризвездието на "тримата Кападокийци". Св. Григорий бил майстор на словото и на стихотворната реч. Сведения за неговия живот ни дават не само писанията на св. Василий Велики и блажени Йероним, но и неговите собствени трудове, особено писмата и автобиографичните му стихове. Св. Григорий сам ни е разказал своя живот и то с истински лиричен драматизъм. Любител на безмълвието и богосъзерцанието, устремен с волята си към пустинното богомислие, той бил призван към пастирско служение сред бурята на житейските смутове в Църквата през IV век. Той преминал славния си жизнен път в постоянно насилие над своята лична воля, в непрекъснато смиряване на своите пориви и с винаги наранено сърце.

Св. Григорий се родил в Арианз при Назианз (Кападокия) около 330 година. От най-ранно детство неговите родители - св. Нина и св. Григорий, епископ Назиански Старши - са му наложили "златната вериге на благочестието". Овладеян от пламенна и неударжима склонност към науката, с по-младия си брат Кесарий той започнал образованието си в близкия Назианз и го продължил в Кесария Кападокийска, където за пръв път се срещнал в Василий Велики. След кратък престой тук св. Григорий пристигнал в Александрия, където брат му Кесарий изучавал медицина. Но целта на бъдещия велик богослов е по-голямата наука. Затова той оставил брат си и отишъл в 349 г. в Атина. По пътя за елинската столица, сред смъртната заплаха на бушуващите вълни, св. Григорий повторил обета на майка си да се посвети на Бога.

В Атина той намира повече отколкото търсил. "Аз търсих там красноречие и намерих щастие, защото там намерих Василий. Аз заприличах на Саул, който търсил ослици, а си намерил царство (1Цар. 9:3,10). Случайната придобивка се оказва по-висока, отколкото главната цел..." Свети Григорий и Василий Велики свързали най-тесните връзки на взаимно доверие и привързаност. Те могли да кажат за себе си: "С единомислие ходихме в Божия дом" (Пс. 54:15). "У нас всичко беше общо - казва св. Григорий, - и едната душа свързваше това, което разделяха телата..." Чувствителната, кротка и впечатлителна душа на св. Григорий се нуждаела от привързаност и обич, а дружбата с Василий била най-нежната от всички му привързаности. В шумната и душегубна Атина двамата приятели знаели само два пътя: единият ги водел към християнските храмове, а другият - към учителите на външните науки.

Свършили се годините на учението и странстването. След многогодишно отсъствие и двамата трябвало да се завърнат в родните места. Върнал се св. Григорий с решителна готовност да положи в нозете на Христа всичките си насъбрани знания, за да отстъпят те място на словото на великия Бог. Не веднъж и не лесно намерил той лекия и гладък път

"Идваха в ума ми Илия Тесвитянинът (3Цар. 17:1), великият Кармил (3Цар. 18:17-46), необичайната храна и пустинята на Предтеча (Мат. 3:1-4). Надделяваше от друга страна любовта към божествените книги и черпената от тях светлина на духа, а такова занимание не е работа за пустинята и безмълвието. Много пъти се люшках аз насам-нататък и накрай умирих желанията си и бродещият ум се установи по средата".

Смущавала го още и неговата нежна и гореща обич към родителите му - "тя ме теглеше като товар към земята". Той останал в родителския дом и споделял домашните грижи на майка си и баща си. Но и сред мирските залисии той се стараел да води съзерцателен живот, като възприел от отшелниците углъбеността на техния ум, а от миряните - старанието да бъде полезен на обществото.

Св. Григорий прекарвал безсънни нощи в молитви и размишления, а благочестивото му въображение го отнасяло към отдалечените пустини на Понт, където се трудил и предавал на безмълвие светият му приятел Василий "в съжителство с Бога, покрит от облак като един от старозаветните мъдреци". Около него се събирали неколцина ревнителите на подвига на духовното бдение - "ангелоподобни лица, които стоейки на нозе, призовават Бога в псалми и възнасят сърцата си към Него с песнопения, отправяйки общи славословия от много уста..."

За малко се удало на св. Григорий да вкуси насладата на пустинното безмълвие в Понт. Родителският зов скоро го върнал в света и против желанието му, както и по силното

настояване на назианците, баща му го възвел на един от най-високите престоли - в 361 или 362 година го ръкоположил за свещеник.

“При тази принуда аз затъгувах така силно, че забравих всичко - другари, родители, отечество, род и като ужилен от насекомо вол заминах за Понт, като се надявах у божествения приятел да намеря лекарство против горестта”.

И той го намерил там. Единствено времето смекчило чувството за злощастие. Завърнал се в Низианз, той приел върху себе си пастирските задължения, чието величие и товар така ясно съзнавал.

Синовното послушание пак надмогнало у него любовта към безмълвието: той споделял епископските трудове на своя родител. А в 372 година Василий Велики го ръкоположил за епископ на Сасима. В този град той наистина отишъл, но не се и приближил до дадената му църква поради арианска съпротива. “Нито веднъж не извърших там богослужение, не се молих с народа, не възложих ръце нито на едного от клириците” - казва св. Григорий.

По новата просба на баща си той се върнал в Низианз и вече като епископ му помагал в дълбоката му старост. След неговата смърт в 374 година младият епископ Григорий не пожелал да заеме неговото място, макар да управлявал паството до избора на нов епископ.

Най-после и за него дошла свободата да разполага със себе си, и той, “като беглец” се уединил в Селевкия при храма “Св. Текла”, където искал да се отдаде на самота и съзерцание. И това не продължило много. Този път той трябвало да отстъпи пред призива на православните жители на столицата и да преустрои стопената от арианските императори Цариградска православна църква.

Между 379 и 381 година настъпил върховният момент от неговия живот.

“Приканиха ме да стана помощник на народа, защитник на Словото, да орося със струите на благочестието изсушените, но все още зеленеещи души, с хранителността на елея да засия светлината в светилниците, да разкъсам с твърдото учение паяжините - тези гнили вериги на многосръчните словоплетници, които са смешни за крепките, но впримчват лекомислените”.

Св. Григорий Богослов, миниатюра. Източник: iconaantica.spb.ru. “Не по добра воля, а насилствено увлечен от други”, св. Григорий се явил в Цариград като защитник на Словото. Той не намерил тук нито един православен храм: всички били заграбени от еретиците - ариани. Наложило се да извършва божествената служба в частен дом, в бедна къща. Така възникнал храмът “Анастасия” - “Възкресение”, в който “Троическият Богослов” произнесъл своите знаменити и благодатни слова на богословието, разкрил и изповядал неизречимите тайни на Божественото триединство и възкресил православието в Цариград. Тези слова му спечелили названието “Богослов”. Чрез тях той оживил, ободрил и събрал разпръснатите овци на истинското словесно Христово стадо.

На 27 май 380 г. св. Григорий Богослов бил тържествено утвърден в църквата “Св. апостоли” за цариградски архиепископ от император Теодосий I (379-395) и потвърден на II вселенски събор в 381 г., който бил открит под негово председателство и на който възтържествувало православието.

Но блясъкът не продължил много. Скоро той трябвало да напусне заслужения с толкова пастирски подвизи престол и мястото на “общата победа”. Съмнителни произшествия и интриги му дали повод да подаде оставката си и през юни 381 година се завърнал в родния Низианз. Той завеждал вдовстващата там катедра до 383 година, докато избрали Евлалий, и след това окончателно се оттеглил в наследственото си имение в Арианз.

Св. Григорий напуска Константинопол. Ръкопис от XI в. (Codex Taphou 14), съхранява се в библиотеката на Гръцката патриархия в Йерусалим. Източник: eikastikon.g

Св. Григорий напуска Константинопол. Ръкопис от XI в. (Codex Taphou 14).

Съхранява се в библиотеката на Гръцката патриархия в Йерусалим. Източник: eikastikon.gr

Св. Григорий притежавал дълбоко благочестие и високи дарования. Той бил една съзерцателна поетическа натура, чувствителен и примирителен. Остатъка от дните си той прекарал в мечтаното безмълвие, в песнословия на неизказаното Божество, на неразделната и единосъща Троица.

В началото на седмото десетилетие от своя живот той склопил очи към 390 година.

Църквата облажава св. Григорий като “Троически Богослов”, като “таинник на Св. Троица”. Църквата пази и следва неговото богословско учение, което разкрива със словата на философстващия разум възвишените истини на апостолската проповед.

По отношение на християнската мисия всред славяните и на славянската писменост той трябва да бъде отбелязан като най-големият от древните отци любимец на св. Константин-Кирил Философ, който изучавал дори наизуст неговите произведения и написал похвала в негова чест.

© *Жития на светиите. Синодално издателство, София, 1991 година, под редакцията на Партений, епископ Левкийски и архимандрит д-р Атанасий (Бончев).*